

СЕКЦІЯ 1
РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ МІКРО-, МЕЗО- І
МАКРОРІВНЯ: КОНФЛІКТ ТРАДИЦІЙНИХ МОДЕЛЕЙ ТА
ЕКОНОМІЧНИХ РЕАЛІЙ 21 СТОЛІТТЯ

УДК 338.439

Артеменко Людмила
кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри економіки та фінансів
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя
м.Тернопіль, Україна
Liudmyla Artemenko
PhD (Economics), Docent
Associate Professor Department of Economics and Finance
Ternopil Ivan Puluj National Technical University
Ternopil, Ukraine

ПРОДОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМНІ МОМЕНТИ
FOOD SECURITY ISSUES IN UKRAINE

Питання продовольчої безпеки – ключовий сегмент в концепціях національної безпеки країн світу, оскільки можливості здійснення незалежної державної політики виникають лише за умови гарантування забезпечення населення продовольством. Науковці національну продовольчу безпеку розглядають, як гарантовану здатність держави до самозабезпечення базовими продуктами, їх економічну та фізичну доступність, задоволення потреб населення продуктами харчування в необхідних обсягах, асортименті, якості та на рівні, який забезпечує здоров'я та розвиток кожного громадянина [1].

Методика оцінювання рівня продовольчої безпеки в Україні включає в себе визначення таких індикаторів та їх граничних значень:

1. Добова енергетична цінність раціону (не менше 2500 ккал на добу), серед яких продукти тваринного походження мають становити 55%. Статистичні дані свідчать про те, що тільки на 29% середньодобовий раціон українців забезпечується за рахунок споживання такої продукції, а саме: молочної та м'ясної.

2. Достатність споживання у розрізі основних видів продуктів харчування (співвідношення між фактичним споживанням окремого продукту та його раціональною нормою). Певні соціальні групи населення внаслідок низької платоспроможності не забезпечують харчування відповідно до потреб організму майже за всіма видами продовольства, за винятком олії, картоплі та хлібопродуктів. За останні роки відбулися суттєві зміни у споживчій поведінці населення, яке перейшло до режиму економії на продуктах харчування внаслідок переорієнтації родинних бюджетів на оплату ЖКП, що свідчить як про незбалансоване харчування, так і про зниження рівня й якості життя.

3. Економічна доступність продовольства (частка витрат на харчування у структурі сукупних витрат домогосподарств). Така оцінка є в першу чергу функцією доходів населення. Українці на продовольчі товари витрачають близько 50 % бюджету (пороговий ступінь показника – 60%). Також індикатором слугує – частка населення, яке проживає за глобальною межею бідності, навіть за умови надання субсидій та різних видів соціальної допомоги (за даними Світового банку 25%) [2].

4. Достатність запасів зерна у державних ресурсах (співвідношення між обсягами продовольчого зерна у державному резерві та обсягами внутрішнього споживання

населенням хлібопродуктів). Даний індикатор менший на 8 % від граничного критерію для зазначеного показника (17 %), що має відповідати 60 дням споживання.

5. Диференціація вартості харчування за соціальними групами (відношення витрат на харчування 20% домогосподарств із найвищими доходами та 20% із найнижчими). В Україні упродовж останніх років коефіцієнт диференціації вартості харчування за соціальними групами був високим і по деяких продуктах становив більше 2,0.

6. Ємність внутрішнього ринку. Цей показник використовують для складання балансів попиту і пропозиції та визначення продовольчої незалежності за окремими групами продуктів.

7. Продовольча незалежність за окремим продуктом (співвідношення між обсягами імпорту та ємністю його внутрішнього ринку). Граничним критерієм для такого показника вважається його 30% рівень. Загалом можна стверджувати, що в Україні продовольча незалежність забезпечена практично за всіма видами продовольства за рахунок вітчизняного виробництва.

Водночас по трьох групах продовольства частка імпорту традиційно перевищує встановлений граничний критерій. Найвищий рівень імпортозалежності існує по групі «риба і рибопродукти» (більше 70%). Окрім того, перевищення граничного критерію по групі «олії рослинні» обумовлено імпортом тропічних олій (пальмова та кокосова), які широко використовуються вітчизняними виробниками харчової промисловості. Імпорт по групі «плоди та ягоди» пов'язаний із ввезенням екзотичних плодів, вирощування яких не властиве для України (цитрусові, банани, тощо).

Із 2012 року за ініціативи журналу «The Economist» розраховується Глобальний індекс продовольчої безпеки, який включає в себе значно ширше коло показників, ніж вітчизняна методика. Із 2017 року він був доповнений таким індикатором, як природні ресурси та їх стійкість. Зміна методології підрахунку пов'язана із процесами глобального потепління та несприятливими погодними умовами. Протягом 2013-2019 рр. Україна втратила 29 позицій і опустилася із 47-го на 76-е місце в Глобальному індексі продовольчої безпеки серед 113 країн світу. Згідно з даними індексу сильними позиціями держави є такі показники, як: безпека продуктів харчування, низький рівень втрат продовольства, наявність відповідних приміщень для зберігання врожаю. Найбільш суттєві виклики становлять: високий рівень корупції, низький рівень ВВП на душу населення, проблемність доступу до дешевих кредитів, відсутність харчових стандартів, низький обсяг фінансування наукових досліджень в аграрному секторі, слабка дорожня та портова інфраструктура.

Отже, склалася парадоксальна ситуація: рівень самозабезпечення в Україні за більшістю харчових продуктів достатній, держава займає перше місце у світі серед виробників соняшникової олії, входить до лідерів на світовому ринку продовольства за окремими товарними групами, таких як: мед (3 місце), ячмінь, кукурудза (4 місце), пшениця (5 місце), соя (7 місце) [3]; за оцінками науковців країна спроможна «нагодувати» близько 100–150 млн. осіб [4]. І, не зважаючи на наявний ресурсний потенціал, спостерігається від'ємна динаміка позиції в Глобальному індексі продовольчої безпеки. Така ситуація свідчить про те, що зниження попиту внаслідок скорочення платоспроможності населення може, в кінцевому результаті, призвести до зменшення пропозиції, зростання вартості виробництва у поєднанні із відсутністю мотиваційного механізму підприємців займатися аграрним сектором.

Аналіз рівня продовольчої безпеки України засвідчив, що каталізатором позитивних змін повинна виступити держава з метою підтримки товаровиробників та реалізації активної соціальної політики. Тобто, проблемні моменти можуть бути усунені шляхом стимулювання сільськогосподарських підприємств нарощувати виробництво продукції, підвищувати її якість із одночасним зростанням реальних доходів населення та запобігання їх надмірній диференціації. Саме такі важливі «непродовольчі» чинники повинні сприяти зміцненню забезпечення родинної та національної продовольчої безпеки.

Перелік використаних джерел:

1. Ільяшенко, В.А. Продовольча безпека, як складова державної агропродовольчої політики України / В.А. Ільяшенко // Економіка та держава. – № 6. – 2008. – С. 99-101.
2. Poverty and shared prosperity 2018. International Bank for Reconstruction and Development. The World Bank. URL : <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/30418/9781464813306.pdf>
3. Агробізнес України. Звіт за 2018 рік. URL : <https://agribusinessinukraine.com/>.
4. Котикова О. І. Індикація економічного стану сільськогосподарського землекористування в Україні / О. І. Котикова // Вісник аграрної науки Причорномор'я. – 2015. Вип. 2 (83). Т. 1. – С. 25–34.

УДК 336

Криницька Ірина

студентка групи ПФМ-51

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя
м. Тернопіль, Україна

Науковий керівник: Левицький Віталій

доктор історичних наук, доцент

доцент кафедри економіки та фінансів

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя
м. Тернопіль, Україна

Iryna Krynytska

student of the group PFm-51

Ternopil Ivan Puluj National Technical University
Ternopil, Ukraine

Scientific supervisor: Vitalii Levytskyi

Doctor of Sciences (History), Docent

Associate Professor of the Economics and Finance Department
Ternopil Ivan Puluj National Technical University
Ternopil, Ukraine

ПОБУДОВА СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ ВІТЧИЗНЯНИХ ВИРОБНИЧИХ ПІДПРИЄМСТВ THE SYSTEM OF COMPETITIVENESS MANAGEMENT CREATION OF THE DOMESTIC PRODUCTION ENTERPRISES

Конкурентоспроможність сучасних виробничих підприємств є надзвичайно нестійкою характеристикою, адже та сукупність зовнішніх та внутрішніх факторів впливів, що порушують рівновагу на ринку, не дозволяє довгий час без вдосконалень утримуватися на бажаному їй рівні. Тому питання економічної та фінансової стійкості підприємств, утримання достатнього рівня відповідності нормативним значенням, побудови ефективної системи управління конкурентоспроможністю та інші чинники діяльності бізнес-структур перебувають в «полі зору» як підприємців-практиків, так і науковців.

Особливо гостро загрози падіння рівня конкурентоспроможності постають перед вітчизняними виробничими підприємствами, які відчувають значний тиск не тільки на внутрішньому ринку від прямих конкурентів, а й перебувають під потужним конкурентним тиском суб'єктів зовнішніх ринків.

Глобальність товарних ринків настільки нівелювала кордони та обмеження на переміщення товарів між державами, що сьогодні варто в якості конкурентних сил та конкурентного ринку розглядати увесь глобальний економічний простір.